

Adnan Džafić

SAVREMENO DRUŠTVO I IDENTITET

MODERN SOCIETY AND IDENTITY

Sažetak

Autor u ovom tekstu raspravlja o problemima krize i nemoći globalnog društva. Autor također analizira način na koji je pojam identiteta definiran i protumačen u savremenim sociološkim enciklopedijama i literaturi.

Summary

In this text the author analyzes the problems of crisis and powerlessness of the global society. The author also analyzes the way in which the notion of identity is defined and interpreted in modern sociological encyclopedias and literature.

Posljednjih decenija 20. i početkom 21. stoljeća u sociološkoj literaturi, ali i literaturi drugih društvenih nauka, učestalo se piše o krizi i nemoći kako posebnih tako i globalnog društva. Problem krize i rizika posebno je istraživao u djelima najpoznatijih sociologa današnjice Urlicha Becka i Anthonyja Giddensa, ali i drugih sociologa. Ovi problemi su prvenstveno društveni problemi, odnosno problemi socijalno konstruiranog svijeta koji traži izlaz iz djela vlastitih ruku. Evidentni su problemi društva i svijeta koji je započeo s nekritičkim povjerenjem u racionalne mogućnosti napretka, koji se nije previše osvrtao na granice svog razvoja i granice sredine u kojoj se napredak odvija. Kada je tehnička revolucija dovela do katastrofalnih posljedica po sam opstanak svih društava, kako bogatih tako

i siromašnih, bogate države pokrenule su razne institucionalne inicijative u formi Rimskog kluba i drugih mnogobrojnih inicijativa. Iza globalne scene na planu pojedinih država pojavile su se reakcije mnogih aktivista u formi društvenih pokreta. U samom središtu ove reakcije našlo se pitanje identiteta. Znamo da su se u sociološkoj teoriji kroz analizu procesa industrijalizacije objašnjavale posljedice industrijalizacije kroz transformacije u društvima u oblicima porodice, radnih mjesta, obrazovanja, ali i posljedice na planu odnosa između razvijenih društava. Osim svjetskih ratova kao izraza krize modernog društva, poslije Drugog svjetskog rata dolazi do reakcija mnogih društvenih aktera širom svijeta koje neće imati tako radikalizirani oblik u formi svjetskog rata.

Kada govorimo o modernom društvu, mislimo na društvo 20. i 21. stoljeća, u kome se odigravaju ubrzane promjene na svim društvenim poljima (Kalanj, 1994: 72). U promjenama koje se ubrzano odvijaju ljudi su u potrazi za izvorima smisla, za izgradnjom procesa individuacije, u identitetima koji dobivaju značenje tek kada ih društveni akteri interioriziraju i izgrade smisao oko ovog pounutarnjenja (Castells, 2002: 17). Dakle, osobe u vremenu ubrzanih društvenih promjena nastoje same sebi pronaći odgovor na pitanja: Ko sam? I gdje pripadam?

Povijesni pesimizam, proživljava u praznini dokolice, ekološkoj katastrofi, osamljenosti ljudi u svijetu najsavršenijih komunikacija, traži izlaz u razumijevanju vlastite duhovne, kulturne tradicije, koja prolazi kroz dvostruku krizu: krizu relevancije i krizu identiteta. Potreban je temeljni obrat u sistemu vrijednosti „reafirmiranje ključnih odrednica humanuma koje se neće mjeriti snalažljivošću u gospodarenju drugim, već altruizmom za drugog, pogotovo ako je u egzistencijalnom smislu insuficijentan“ (Žiga, 2007: 23).

U ovakvom svijetu naši odnosi nisu jednostrani, nego mnogostruki, pa tako i identiteti, i djelujemo na mnogo različitih načina. „Imamo mogućnosti odabrati svoje prioritete“ (Sen, 2007: 13). Identitet u modernom društvu nije statička kategorija i nije dat jednom za sva vremena, ali društvo daje smisao određene identitetske pripadnosti (Maluf, 2003: 21).

Identitet ima važnu ulogu u povijesnim i savremenim situacijama, u preispitivanju tema kao što su ekonomska globalizacija, politički multikulturalizam, historijski postkolonijalizam, društveni etnicitet, globalni terorizam i mnogim drugim temama.

Zbog iznimnog značaja problema identiteta u savremenom društvu analizirat ćemo način na koji je pojam identiteta definiran i protumačen u savremenim sociološkim enciklopedijama i literaturi, ali i manifestacije identiteta u borbama društvenih pokreta kao konkretnog primjera izgradnje i promjene identiteta u 20. i 21. stoljeću.

Strukturirane društvene nejednakosti ostaju važne i nisu nestale. Te nejednakosti ne oblikuju identitet kao prije; identitet uključuje više fluidnosti i izbora. I materijalno i značenje su aspekti ograničavanja moći.

Aspekti nejednakosti u savremenom svijetu i dalje su: klasa, rod, rasa, etnicitet te dob. "Društveni faktori obično ističu jedne identitete a drugima umanjuju važnost. Važnost nejednakosti mijenja se s vremenom i ovisi o individualnim okolnostima. Identiteti najčešće počivaju na nejednakostima, društvenim podjelama i razlikama. Međutim, važnost određenih nejednakosti, podjela i razlika za identitet nije ista na svim mjestima, u svim razdobljima i za sve pojedince" (Bradley, u: Haralambos, 2002: 929).

Identitet nikada nije potpuno fluidan i nije tek pitanje izbora, što potvrđuju identiteti vezani za određene grupe i položaje u organizacijama. Uloge koje su prije bile važne, kao što su nečije porodično porijeklo, društveni položaj, spol, i religija, postaju manje značajne. Tradicije i institucije koje su prije definirale identitet ljudi izgubile su značaj i utjecaj. Te promjene su bile povezane s novim gledištima o tome šta konstituira identitet osobe (Brinthaup, u: Darity, 2008: 553).

Drugim riječima, granice identiteta su postale znatno široke i rastezljive. Kolektivni identitet je kulturna reprezentacija, niz zajedničkih značenja koja se proizvode i reproduciraju, pregovaraju i ponovo pregovaraju, u interakcijama individua omeđenih u određeni društvenokulturni kontekst (Hunt i Benford, 2004: 447). Zasnovan i oblikovan određenim društvenokulturnim kontekstom, kolektivni identitet se proizvodi i reproducira u postojećim interakcijama između saveznika, suprotstavljenih snaga i publike. Osigurava osjećanje pripadnosti grupi i kolektivne pripadnosti, također proizvodi i osjećanje za druge putem granične identifikacije, konstrukcije i održavanja.

Doprinos novih društvenih pokreta je bila eksplicitna pažnja ka povezanosti između oblika kolektivne akcije i historijskih perioda i društvenih formacija u kojima su se pokreti pojavljivali. Novi društveni pokreti predstavljaju vrstu otvaranja novih perspektiva, obnovu ugroženih identiteta, otkrivanje zajedničkih globalnih, evropskih i širih planetarnih horizonata (Pavlović, 2006: 27).

Novi društveni pokreti brane društvo od kolonizatorskih namjera moderne države. Njihova snaga je u sabiranju rasute socijalne energije. Novi društveni pokreti sebe shvaćaju uključenim u borbe oko definiranja značenja i formiranja novih identiteta i životnih stilova, a istovremeno uključenih u konvencionalnu politiku (Nash, 2006: 121).

Neoromantičarski protest novih socijalnih pokreta je radikalno „moderan“ u onoj mjeri u kojoj se rukovodi vrijednostima autonomije, emancipacije i identiteta.

„Novi socijalni pokreti, koji predstavljaju protest protiv posledica modernizacije, koja je u potpunosti ‘moderna‘ u normativnom smislu, mogu se posmatrati i kao pojave koje dovode na novi nivo i nastavljaju emancipatorske buržoaske pokrete osamnaestog i ranog devetnaestog veka, kao i radničke pokrete devetnaestog i početka dvadesetog veka“ (Ofe, 1999: 38-39).

Literatura:

1. Beck Ulrich (2001): *Rizično društvo*, Filip Višnjić, Beograd.
2. Castells Manuel (2002): *Moć identiteta*, Zagreb, Golden marketing.
3. Darity A. William ur. (2008): *International Encyclopedia of the Social Sciences*, drugo izdanje, vol 3, The Gale Group, Thompson, Star Logo i Macmillan Reference USA
4. Giddens Anthony (1998): *Posledice modernosti*, Filip Višnjić, Beograd.
5. Hunt A. Scott i Benford D. Robert (2004): *Collective Identity, Solidarity, and Commitment*, u: *The Blackwell Companion to Social Movements*, Blackwell Publishing, Oxford, London, str. 432-457.
6. Haralambos Michael, Holborn Martin (2002): *Sociologija-Teme i perspektive*, Zagreb, Golden marketing.
7. Kalanj Rade (1994): *Moderno društvo i izazovi razvoja*, Zagreb, Hrvatsko sociološko društvo: Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
8. Neš Kejt (2006): *Savremena politička sociologija. Globalizacija, politika i moć*, Beograd, Službeni glasnik.
9. Maluf Amin (2003): *Ubilački identiteti*, Beograd, Paidea.

10. Ofe Klaus (1999): *Modernost i država*, Filip Višnjić, Beograd.
11. Pavlović Vukašin (2006): *Društveni pokreti i promene*, Beograd, Službeni glasnik.
12. Sen Amartya (2007): *Identitet i nasilje*, Zagreb, Poslovni dnevnik Masmedia.
13. Snow A. David, Soule A. Sarah, Kriesi Hanspeter ur. (2004): *The Blackwell Companion to Social Movements*, London, Blackwell Publishing Ltd.
14. Žiga Jusuf (2007): *Vrijeme „razljuđenih dvonožaca“ - paradigma Bosne koju su izdali*, Sarajevo, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.